CZU: 343.35(4) **DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.12154770**

INFRACȚIUNEA DE ULTRAJ ÎN SPAȚIUL EUROPEAN

Năstase Andrei

doctorand, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România
avocat, Cabinetul Avocatului Andrei Năstase
ORCID: 0009-0006-6369-0979

Outrage is a common law offense committed against the public authority, being criminalized in most of the criminal legislation of the European Union states. The object of study of this scientific approach is the offense of outrage through the prism of the elements of comparative criminal law, with particular reference to the criminal legislation of the states of the European Union. Apart from cognitive knowledge, which in fact constitutes the immediate object of the study, we also pursue the achievement of a mediated, more distant objective, through which we propose the development and improvement of criminalizations from the Romanian criminal legislation related to the crime of insult, which in fact constitutes the basis of priority assessment and which in fact form an object of comparison.

Keywords*: comparative criminal law, crime, penal punishment, outrage, public official.*

Introducere. În cazul autorităţii publice nu poate exista o disociere între autoritatea ca atare şi persoana care o reprezintă şi în numele căreia îşi îndeplineşte atribuţia legală. Protecţia penală asigurată autorităţii reprezintă o garanţie a exercitării atribuţiilor ce îi revin şi nicidecum un privilegiu, iar legitimitatea sa derivă din însăşi legitimitatea existenţei autorităţii [1, p.549].

Totodată, ultrajul este şi cea mai răspândită infracţiune privind autoritatea, dată fiind vulnerabilitatea victimei, care implică exerciţiul autorităţii de stat [2, p.32] şi care este pusă în situaţia de a reprezenta autoritatea în cele mai diverse şi complicate situaţii, cu care subiectul infracţiunii deseori îşi manifestă dezacordul, inclusiv prin recurgerea la conduite infracţionale.

O importantă observaţie făcută în urma analizei Codurilor penale ale statelor Uniunii Europene prin prisma instituţiei protecţiei penale a autorităţii, în general, şi a ultrajului, în mod special, se referă la funcţionarul public, ca reprezentant al autorităţii, la definirea categoriei respective, la similitudinile şi deosebirile ce rezultă din abordarea legislativă a fiecărui stat, or, noţiunea de funcţie publică constituie o noţiune centrală a dreptului public, în general şi a dreptului administrativ, în special, fiind într-o legătură indestructibilă cu noţiunea de autoritate, organ, activitate administrativă [3, p. 680].

Comparând definiţia dată funcţionarilor publici de către legiuitorul român

cu cele date de legiuitorii din diferite state europene, în ciuda unor diferenţe, observăm o tendinţă clară de uniformizare a acestei instituţii de drept, acordându-i-se valenţe extinse. Astfel, legislaţiile noilor state membre ale Uniunii Europene au modificat conţinutul noţiunii de funcţionar, în baza unor materii din legislaţiile statelor fondatoare.

Observăm că subiect pasiv al ultrajului poate fi doar persoana care deţine calitatea specială cerută de textul incriminator, calitate care de cele mai multe ori este desemnată printr-o noţiune generică legată de exercitarea serviciului public, cum ar fi „funcţionar” – Austria, Italia; „funcţionar public” – Polonia, Republica Federativă Germania, Regatul Ţărilor de Jos; „cel care are obligaţii să acţioneze în serviciul public sau în îndeplinirea serviciului ori a îndatoririlor ori cu ocazia aceleiaşi activităţi” – Regatul Danemarcei etc. Unele legislaţii extind cerul subiecţilor pasiv la autorităţi – Austria; Guvernul ţării, Consiliul General al Justiţiei, Curtea Constituţională, Tribunalul Suprem sau Consiliul Guvernului sau Tribunalul Superior de Justiţie a unei Comunităţi Autonome – Spania; grup politic, administrativ sau judiciar – Italia etc. Alteori se recurge la prevederea expresă a tuturor categoriilor de funcţionari ce pot figura în calitate de subiecţi pasivi ai ultrajului (magistrat, jurat, avocat, funcţionar public sau ministerial, militar din jandarmeria naţională, funcţionar din poliţia naţională, de la vamă, din inspecţia muncii etc. – Franţa).

Modele legislative şi discuţii. În majoritatea legislaţiilor penale europene, inclusiv în cea românească, locul de incriminare al ultrajului este unul similar, fiind situat în capitolul, secţiunea sau titlu destinat protejării autorităţii publice – Regatul Danemarcei, Republica Cehă, Austria, Republica Federală Germană, Regatul Ţărilor de Jos, Finlanda, Grecia etc. În pofida unor diferenţieri de formulare a denumirilor marginale pe care le prezintă unele legislaţii penale (Polonia – Infracţiuni contra activităţilor instituţiilor de stat şi contra autoguvernării locale, Spania – Delicte împotriva instituţiilor statului, Italia - Despre delicte ale privaţilor împotriva administraţiei publice, Franţa – Despre atingerile aduse administraţiei publice comise de particulari) ultrajul rămâne a fi o infracţiune care atentează în principal la relaţiile sociale din domeniul autorităţii publice.

Spre deosebire de legislaţia penală românească de referinţă, majoritatea legislaţiilor penale europene incriminează mai multe fapte de ultraj, urmărindu-se astfel o individualizare legală a răspunderii penale în funcţie de gravitatea ultragierii, gravitate condiţionată, de regulă de modul de realizare a infracţiunii (constrângere, ameninţare, violenţă, cauzarea de vătămări etc.).

Cel mai elocvent exemplu îl constituie legislaţia penală a Belgiei, în care

faptele de ultraj sunt incriminate în Capitolul II intitulat: *Ultrajul şi violenţele împotriva miniştrilor, membrilor camerelor legislative, deţinătorilor autorităţii sau forţei publice* [4].

Modelul legislativ este fundamentat pe ideea incriminării diferitelor forme infracţionale de ultraj, care pot fi clasificate în baza mai multor criterii. Primul criteriu îl constituie calitatea specială a subiectului pasiv al infracţiunii. Astfel, spre exemplu la art. 276 C.pen. este sancţionat ultrajul săvârşit în privinţa unui membru al Camerelor legislative, Ministru, membru al Curţii Constituţionale, magistrat al autorităţii administrative sau al autorităţii judiciare ori a unui ofiţer activ al forţei publice, iar la art. 276 C.pen. împotriva unui ofiţer ministerial, unui funcţionar public sau unui agent de ordine publică, sau împotriva oricărei alte persoane deţinând o funcţie publică. Constatăm şi o diferenţiere a pedepselor aplicate pentru săvârşirea faptelor enunţate, care în cazul primei infracţiuni sunt mai aspre decât în cazul celei de a doua infracţiuni.

Considerăm că o asemenea viziune legislativă se bazează pe importanţa funcţiei publice deţinute de către subiectul pasiv, fapt care antrenează după sine şi o lezare gradual diferită a relaţiilor sociale din domeniul autorităţilor publice.

Un alt criteriu predilect de diferenţiere a sancţiunilor aplicabile pentru infracţiunile de ultraj îl formează elementul material şi urmările prejudiciabile pe care le provoacă. Astfel, este incriminat distinct ultrajul manifestat prin fapte, cuvinte, gesturi sau ameninţări, faţă de ultrajul săvârşit prin acte de lovire sau aplicare a violenţei. Mai mult, în baza art. 280 C.pen. al Belgiei, prin prisma unei individualizări legale materializate în sancţiunile normelor penale, sunt diferenţiate sancţiunile penale aplicabile în funcţie de gravitatea urmărilor criminale. Astfel. dacă ultrajul violent a cauzat o boală sau o incapacitate personală de muncă descrisă la art. 399 C.pen. pedeapsa aplicabilă va fi închisoarea de la patru luni la patru ani şi amendă de la o sută de euro la cinci sute de euro, însă atunci când a cauzat o pierdere absolută a funcţionalităţii unui organ sau o mutilare gravă prevăzută de art. 400 pedeapsa aplicabilă va fi recluziunea de la cinci la zece ani [4].

Acest ultim criteriu de sancţionare este apropiat cu cel instituit la art. 257 C.pen. al României, potrivit căruia sancţiunea pentru ultraj se stabileşte în funcţie de pedeapsa prevăzută de lege pentru infracţiunea prin care se manifestă ultrajul (lovire, ameninţare, vătămare corporală etc.), ale cărei limite speciale se majorează cu o treime.

Un alt criteriu de individualizare legală a pedepsei pentru infracţiunea de ultraj în legislaţia penală a Belgiei o constituie forma de vinovăţie pe care

subiectul o manifestată faţă de urmările prejudiciabile. În corespundere cu art. 279 bis C.pen. al Belgiei: „loviturile aplicate de către făptuitor în privinţa victimei, însă fără a se urmări intenţia de a o ucide, au cauzat decesul, se pedepsesc cu recluziunea de la şapte ani la zece ani” [4].

Analiza comparativă a C.pen. al Regatului Danemarca impune constatarea că faptele de ultraj sunt incriminate la Capitolul 14, intitulat *Infracţiuni împotriva autorităţilor publice* [5].

Ca şi în cazul multora dintre legislaţiile penale europene, legislaţia penală a Regatului Danemarca prevede răspunderea penală pentru mai multe fapte de ultraj, care pot fi identificate, în principal în funcţie de mai multe subelemente ale conţinutului juridic al infracţiunii.

Astfel, în funcţie de elementul material şi modul de realizare al acestuia, în legea penală a Regatului Danemarca identificăm următoarele tipuri de ultraj (art. 119 C.pen.): ultrajul violent, ultrajul săvârşit prin ameninţare, ultrajul nonviolent şi ultrajul săvârşit prin insultare.

Este de menţionat că la descrierea subiectului pasiv al infracţiunii legiuitorul danez nu utilizează termenul de „funcţionar” sau „funcţionar public”, ci „…cel care are obligaţii să acţioneze în serviciul public sau în îndeplinirea serviciului ori a îndatoririlor ori cu ocazia aceleiaşi activităţi…”. Prin urmare, calitatea victimei este legată de serviciul public.

Un cumul de fapte penale legate de ultragiere sunt consacrate şi în C.pen. al Poloniei în Capitolul XXIX denumit Infracţiuni contra activităţilor instituţiilor de stat şi contra autoguvernării locale la art. 222 - 226. Chiar dacă conform tehnicii legislative specifice aplicate de legiuitorul polonez articolele din C.pen. nu poartă titluri, în mod convenţional considerăm că aceste infracţiuni pot fi denumite ca atare după cum urmează: încălcarea inviolabilităţii fizice a unui funcţionar public sau a unei persoane care îl ajută în exercitarea funcţiei de serviciu; atacul asupra unui funcţionar public sau asupra persoanei care îl ajută, în timpul sau în legătură cu îndeplinirea îndatoririlor oficiale; violenţa sau ameninţarea prin care se urmăreşte influenţarea activităţii oficiale a organului administraţiei publice, ale altei autorităţi de stat sau ale autoguvernării locale; împiedicarea sau îngreunarea efectuării sarcinilor de serviciu ale persoanei împuternicite să efectueze controale de mediu sau ale ajutorului acesteia; insultarea unui funcţionar public sau a persoanei care îl ajută la îndeplinirea îndatoririlor oficiale.

Cadrul incriminator al normelor referitoare la infracţiunile de ultragiere în legislaţia penală poloneză scoate în evidenţă o protecţie penală extinsă, care nu se referă doar la funcţionarii publici ci şi la persoane care-i ajută în exerciţiul

atribuţiilor oficiale. O altă constatare care se impune este că într-un mod similar legislaţiei penale daneze, italiene şi celei franceze, legiuitorul polonez sancţionează în calitate de faptă penală şi insulta adresată funcţionarului public sau persoanei care-l ajută, în timpul şi în legătură cu îndeplinirea îndatoririlor oficiale.

În unele legislaţii penale, la incriminarea faptei nu este utilizată denumirea marginală de „ultraj”. Cel mai elocvent exemplu în acest sens îl constituie legislaţia penală al Republicii Cehia [6], care asigură o protecţie penală sporită autorităţii prin normele Diviziunii 1 (Infracţiuni contra autorităţii) din Capitolului X (Infracţiuni contra ordinii publice). În pofida acestei constatări, legislaţia penală descrie mai multe fapte legate de ultraj, cum ar fi: utilizarea violenţei împotriva unei autorităţi publice (secţ. 323); ameninţarea cu intenţia de a intimida autoritatea publică (secţ. 324); violenţa împotriva unui funcţionar public (secţ. 325); ameninţarea cu intenţia de a intimida un funcţionar public (secţ. 325) [1]. Printr-o asemenea tehnică legislativă se doreşte o individualizare legală ce ar corespunde pe deplin gradului social periculos al faptelor de ultraj, regimul sancţionator fiind instituit în funcţie de gravitatea modalităţii normative de comitere a infracţiunii.

Faptele de ultraj săvârşite în privinţa „funcţionarilor publici” cunosc o incriminare distinctă fiind vorba de „violenţa împotriva unui funcţionar public” şi „ameninţarea cu intenţia de a intimida un funcţionar public”. În cadrul formelor agravate, fapta de violenţă împotriva funcţionarului public poate absorbi vătămarea gravă a sănătăţii [secţ. 325 alin. 3) lit. a) C.pen. al Cehiei] şi chiar omorul victimei [secţ. 325 alin. 3) lit. a) C.pen. al Cehiei]. Spre exemplu, atunci când fapta se manifestă prin omorul funcţionarului public pedeapsa aplicabilă de către instanţa de judecată este de la opt la şaisprezece ani. Pentru a asigura previzibilitatea şi claritatea necesară a legii penale la secţ. 127 C.pen. al Cehiei este inclusă lista exhaustivă a persoanelor ce pot avea calitatea de funcţionar public.

Un aspect foarte important de reţinut este faptul că protecţia prevăzută de secţiunile 323-326 ale C.pen. al Cehiei se va asigura, conform secţiunii 327, şi

[1] Spre exemplu, infracţiunea de „utilizare a violenţei împotriva unei autorităţi publice” constă în fapta persoanei care utilizează violenţa cu intenţia de a afecta exercitarea competenţelor de către un organ al administraţiei publice centrale, administraţiei publice locale, o instanţă de judecată sau o altă autoritate publică şi se pedepseşte cu închisoarea de la şase luni la cinci ani. Infracţiunea de „ameninţare cu intenţia de a intimida autoritatea publică” presupune fapta persoanei care ameninţă altă persoană cu moartea, vătămarea corporală sau prejudicii considerabile săvârşită fie cu intenţia de a afecta exercitarea competenţelor de către un organ al administraţiei publice centrale, administraţiei publice locale, o instanţă de judecată sau o altă autoritate publică fie ca urmare a exercitării competenţelor unei astfel de autorităţi şi se pedepseşte cu închisoare de până la trei ani.

persoanei care a intervenit în sprijinul sau pentru a proteja un organ al administraţiei publice centrale, administraţiei publice locale, o instanţă de judecată sau altă autoritate publică sau un funcţionar oficial [6].

De asemenea, legea penală cehă, asigură aceeaşi protecţie şi persoanei care beneficiază de protecţie internaţională, definită ca funcţionarul public al unui alt stat sau al unei organizaţii internaţionale care se bucură de statut diplomatic sau de alte privilegii şi imunităţi conform dreptului internaţional, sau persoana care deţine o funcţie ori lucrează pentru un organism judiciar internaţional.

O diferenţiere netă a regimului sancţionator aplicabil pentru faptele de ultraj, diferenţiere stabilită în funcţie de gravitatea pe care o comportă, o întâlnim şi în legislaţia penală a Spaniei. Spre deosebire însă de legislaţia penală cehă, legiuitorul spaniol, în cele mai frecvente cazuri diferenţiază regimul de sancţionare în funcţie de calitatea subiectului pasiv al infracţiunii şi nu în funcţie de modul de comitere a acesteia.

Sediul incriminator este dislocat în Titlul XXI Delicte împotriva Constituţiei, Capitolul III Delicte împotriva instituţiilor statului şi separarea puterilor, Subcapitolul 1 Delicte împotriva instituţiilor statului. În conformitate cu art. 498 C.pen. al Spaniei se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 5 ani persoanele care folosesc forţa, violenţa, intimidarea sau ameninţarea gravă pentru a împiedica un membru al Congresului Deputaţilor, Senatului sau a unei Adunări Legislative a unei Comunităţi să participe la întrunirile acestora sau, prin aceleaşi mijloace, limitează libera exprimare a opiniilor sau exprimarea votului acestuia [7].

În acelaşi cadru legislativ este consacrată răspunderea penală pentru insulta sau calomnierea gravă a anumitor funcţionari publici sau demnitari, instituţii, precum Guvernul ţării, Consiliul General al Justiţiei, Curtea Constituţională, Tribunalul Suprem sau Consiliul Guvernului sau Tribunalul Superior de Justiţie al unei Comunităţi Autonome. În mod similar sunt sancţionate şi persoanele care aduc injurii sau ameninţări grave Armatei, Claselor sau Corpurilor şi Forţelor de Securitate.

Fapta de calomniere sau injurie a altor categorii de funcţionari publici se sancţionează în temeiul normelor incriminatorii dislocate la Titlul XI Delicte împotriva demnităţii. Persoana acuzată de injurie va fi exonerată de responsabilitate dacă probează veridicitatea faptelor imputate, atunci când acestea sunt îndreptate împotriva funcţionarilor publici şi se referă la fapte privind exercitarea funcţiei sau la comiterea de abateri penale sau infracţiuni administrative.

În Capitolul II, Delicte împotriva coroanei din Titlul XXI Delicte împotriva Constituţiei consacră un regim sanctionatoriu distinct pentru calomnierea sau injuria adusă Regelui sau oricăruia din ascendenţii sau descendenţii acestuia, Reginei consoarte sau consortului Reginei, Regentului sau oricărui alt membru al Regenţei sau pe Prinţului moştenitor al Coroanei, în exercitarea funcţiei sau în baza acestora.

În C.pen. al Austriei, sediul incriminator este statuat în Titlul XIX cu denumirea marginală de Fapte penale contra autorităţii de stat. Legiuitorului austriac, spre deosebire de legislaţiile penale analizate supra utilizează termenul de „ultraj” şi îl defineşte ca fiind fapta persoanei care agresează un funcţionar aflat în exerciţiul funcţiunii.

La § 269 C.pen. al Austriei cu denumirea marginală de „rezistenţa faţă de autoritatea de stat” este prevăzută răspunderea penală pentru fapta persoanei care prin violenţă sau ameninţare cu violenţa împiedică o autoritate şi fapta persoanei care prin violenţă sau ameninţare cu producerea unui pericol grav împiedică un funcţionar să îşi exercite funcţiunea. Infracţiunea se pedepseşte cu închisoare de până la 3 ani, iar în cazul unei constrângeri calificate – cu închisoare de la 6 luni la 5 ani. Considerăm că în esenţă fapta prevăzută la § 269 C.pen. al Austriei constituie şi ea o infracţiune de ultraj. Deosebirea dintre infracţiunea prevăzută la § 269 şi la § 270 C.pen. al Austriei se face din perspectiva elementului material al infracţiunii, care de fapt explică regimul sancţionator diferit aplicat în privinţa acestor două fapte infracţionale [8].

Exonerarea de răspundere penală aplicabilă în cazul ambelor infracţiunii este prevăzută la § 269 alin. (4) C.pen. al Austriei, potrivit căruia făptuitorul nu se pedepseşte dacă „autoritatea sau funcţionarul nu este îndreptăţit să exercite actul legal sau dacă actul legal încalcă dispoziţiile de drept penal”. Prin urmare, în legislaţia penală austriacă legiuitorul ad litteram rezolvă situaţia în care funcţionarul devine victimă a agresiunii aplicate de către făptuitor în urma abuzului de autoritate. Calitatea de subiect pasiv al infracţiunii de ultraj, adică cea de „funcţionar” poate fi descifrată în baza normei definitorii de la §74 C.pen. al Austriei [8].

Legislaţia penală a Italiei incriminează mai multe fapte de ultraj. Sediul incriminator este plasat în Cartea a II-a Despre delicte în special, Titlul II Despre delicte împotriva administraţiei publice, Partea a II-a Despre delicte ale privaţilor împotriva administraţiei publice. Sunt prevăzute trei fapte infracţionale de ultraj: ultraj contra unui funcţionar public (art. 341 C.pen. al Italiei); ultraj contra unui grup politic, administrativ sau judiciar (art. 342 C.pen. al Italiei); ultraj contra unui magistrat la audiere; (art. 343 C.pen. al Italiei).

În viziunea legiuitorului italian, ultrajul constă în fapta de atingere a onoarei sau a prestigiului subiectului pasiv al infracţiunii, care după caz poate fi funcţionarul public, grupul politic, administrativ sau judiciar ori magistratul. Spre exemplu, potrivit art. 341 C.pen. al Italiei constituie infracţiune de ultraj contra unui funcţionar public activitatea persoanei care într-un loc public sau deschis publicului şi în prezenţa mai multor persoane, aduce atingere onoarei şi prestigiului unui funcţionar public în timp ce acesta îşi îndeplineşte o atribuţie de serviciu şi din cauza sau în exerciţiul funcţiilor sale. Infracţiunea se pedepseşte cu închisoare de până la 3 ani.

Astfel, existenţa faptei este condiţionată de două cerinţe care însoţesc elementul material al infracţiunii:

- locul de săvârşire a acţiunii, adică „loc public sau deschis”, condiţia fiind îndeplinită dacă sunt prezente mai multe persoane;

- timpul de săvârşire a acţiunii, adică în timp ce victima îşi îndeplineşte atribuţiile de serviciu.

Regimul sancţionator al faptelor de ultraj în legislaţia penală italiană se stabileşte în funcţie de calitatea subiectului pasiv. Astfel, subiectul pasiv apare ca condiţie preexistentă a conţinutului juridic care condiţionează gravitatea infracţiunilor de ultraj. Spre exemplu, ultrajul săvârşit în privinţa unui grup politic, administrativ sau judiciar este pedepsit cu amendă în mărime de la 1000 de euro la 5000 de euro, iar ultrajul săvârşit asupra unui magistrat – cu închisoare de până la 3 ani. Atunci când ultrajul în privinţa unui magistrat se manifestă prin atribuirea unei faptei penale se poate aplica pedeapsa închisorii de la 2 la 5 ani [9].

În acelaşi spectru de ideii menţionăm că în legislaţia penală a Germaniei, în Secţiunea VI Infracţiuni contra autorităţii de stat, este consacrată răspunderea penală pentru trei infracţiuni de ultragiere: opunerea de rezistenţă faţă de funcţionarii de executare (§113); agresiunea asupra funcţionarilor de executare (§114); opunerea de rezistenţă sau agresarea persoanelor asimilate funcţionarilor de executare (§ 115). În cazul infracţiunilor de la §113 şi §114 în calitate de subiect pasiv poate fi funcţionarul public sau un soldat al Armatei Germane Bundeswehr care este împuternicit cu punerea în executare a legilor, ordonanţelor, sentinţelor judecătoreşti, deciziilor judecătoreşti sau ordinelor în exercitarea acestor atribuţii de serviciu.

Legiuitorul german a rezolvat pe plan normativ nu doar protecţia penală a funcţionarilor publici, ci şi a persoanelor asimilate funcţionarilor publici. Potrivit §.115 C.pen. al Republicii Federale Germania din această categorie fac parte persoanele care au drepturile şi obligaţiile unui lucrător de poliţie sau

sunt investigatori ai parchetului, fără însă a avea calitatea de funcţionari publici [10]. Potrivit normei actele de agresiune sau opunerea de rezistenţă săvârşită în privinţa acestor persoane cad sub incidenţa legii penale.

Acestea nu vor fi pedepsite atunci când actul exercitat sau care urma să fie exercitat în virtutea atribuţiilor de serviciu de către subiect pasiv nu este legal sau când făptuitorul presupune în mod eronat că actul exercitat în virtutea atribuţiilor de serviciu este legal.

În sensul legii penale germane (§ 11 din Capitolul 1, Titlul 2 al C.pen. al Republicii Germania) funcţionar public este persoana care conform dreptului german este funcţionar sau judecător, deţine o altă funcţie publică sau este mandatată să exercite în cadrul unei autorităţi sau în cadrul altei instituţii sau în numele acestora activităţi de administraţie publică, indiferent de forma de organizare aleasă pentru îndeplinirea prerogativelor.

Drept funcţionar public european, protejat de legea penală ca autoritate, este considerată persoana membru al Comisiei Europene, Băncii Centrale Europene, Curţii de Conturi sau a unei instanţe a Uniunii Europene, funcţionarul sau un alt tip de angajat al Uniunii Europene sau al unei instituţii create în temeiul dreptului Uniunii Europene sau persoana mandatată să exercite activităţi în cadrul Uniunii Europene sau al unei instituţii create în temeiul dreptului Uniunii Europene.

Într-un cadru aparte al reglementărilor penale din C.pen. al Republicii Federale Germania este statuată răspunderea penală pentru atacul asupra persoanelor sau reprezentanţilor statelor străine. Astfel, potrivit art. 102 constituie infracţiune fapta persoanei care săvârşeşte un atac asupra integrităţii fizice a unui şef de stat străin, asupra unui membru al unui guvern străin sau asupra unui conducător acreditat pe teritoriul Republicii Federale Germania al unei reprezentanţe diplomatice străine, în timp ce persoana atacată se află pe teritoriul Republicii Federale Germania în calitate oficială [10].

În C.pen. al Regatului Ţărilor de Jos, fără a utiliza sintagma clasică de „ultraj” legiuitorul prevede răspunderea penală pentru două fapte infracţionale legate de exercitarea funcţiunilor de către funcţionarii publici. Reieşind din tehnica legislativă utilizată, în baza căreia legiuitorul olandez nu utilizează titluri ale normelor incriminatorii, respectiv ale infracţiunilor, în mod convenţional aceste infracţiuni pot fi denumite după cum urmează: constrângerea (secţiunea 179) şi opoziţia sau opunerea de rezistenţă (secţiunea 180). Constrângerea presupune aplicarea unui act de violenţă sau a oricărui alt act ori ameninţarea cu violenţa sau ameninţarea cu orice alt act pentru a obliga un funcţionar public să efectueze un act oficial ori să se abţină de la executarea de drept a unui act oficial. Fapta se

pedepseşte cu închisoarea de până la patru ani sau o amendă din a patra categorie. La rândul ei opoziţia presupune fapta persoanei care, printr-un act de violenţă sau prin ameninţarea cu violenţa, se opune unui funcţionar public în exercitarea legală a îndatoririlor sale sau unei persoane care asistă acel funcţionar public să facă acel lucru potrivit obligaţiilor legale sau la cererea acestuia, se face vinovat de opunere [11].

Infracţiunea de opunere se pedepseşte cu pedeapsa închisorii sau cu o amendă din cea de-a treia categorie. Se poate observa că în baza ultimei incriminări legiuitorul olandezi supune protecţiei penale împotriva actelor violente de opunere a rezistenţei nu doar funcţionarul public propriu-zis, ci şi persoanele care acordă asistenţă funcţionarului public în exercitarea atribuţiilor de serviciu.

Formele atipice ale infracţiunilor consemnate sunt descrise în secţiunea 181 C.pen. al Regatului Ţărilor de Jos şi se pedepsesc cu închisoare de până la cinci ani sau cu o amendă din cea de-a patra categorie, în cazul în care infracţiunea gravă sau actele care o însoţesc au ca rezultat vătămarea corporală; dacă au ca rezultat o vătămare corporală gravă - închisoare de până la şapte ani sau cu o amendă din cea de-a cincea categorie, iar dacă au ca urmare moartea persoanei, cu închisoare de până la doisprezece ani sau cu o amendă din cea de-a cincea categorie.

Mai este de menţionat că legiuitorul olandez a oferit statutul de funcţionar public întregului personal al forţelor armate, astfel asigurându-se protecţia penală a acestora împotriva actelor de agresiune realizate în privinţa lor în legătură cu activitatea de serviciu .

Un model legislativ deosebit de evoluat în domeniul incriminării şi sancţionării penale a ultrajului este consacrat în legea penală a Finlandei. Sediul incriminator este amplasat în Capitolul 16 Infracţiuni contra autorităţilor publice. În Secţiunea 1 este consacrată infracţiunea de *rezistenţă violentă faţă de un funcţionar public.*[2]

În conţinutul normei este prevăzut *expressis verbis* că infracţiunea poate fi realizată prin trei modalităţi normative:

[2] Potrivit alin. (1) al respectivei secţiuni o persoană care (1) întrebuinţează sau ameninţă cu violenţa, pentru a forţa un funcţionar public să efectueze sau să se abţină de la efectuarea unui act oficial, care implică exercitarea autorităţii publice; (2) întrebuinţează sau ameninţă cu violenţa împotriva funcţionarului public în alt mod, ca urmare a executării actului oficial; (3) întrebuinţează violenţa împotriva unui funcţionar public sau a unei persoane asociate cu acesta, în modul menţionat în Capitolul 15, secţiunea 10, subsecţiunea 2, din răzbunare pentru actul oficial, este condamnată pentru rezistenţă violentă faţă de un funcţionar public la închisoare de la patru luni la patru ani.

1. Aplicarea sau ameninţarea aplicării violenţei se realizează pentru a-l impune pe funcţionarul public să acţioneze sau să nu acţioneze în sensul dorit de către făptuitor. Obligatoriu e ca actul care urmează să fie sau să nu fie realizat de către victimă să fie legat de exercitarea autorităţii publice a subiectului pasiv. Cerinţa nu va fi îndeplinită dacă făptuitorul va urmări realizarea de către subiectul pasiv a unui alt act decât cel legat de executarea atribuţiilor funcţionale;

2. Aplicarea sau ameninţarea aplicării violenţei este consecinţă executării unui act oficial de către subiectul pasiv, cu care făptuitorul îşi manifestă dezacordul alegând calea ultragierii funcţionarului public;

3. Aplicarea sau ameninţarea aplicării violenţei se produce de către făptuitor din motiv de răzbunare pentru activitatea de serviciu a subiectului pasiv, care de această dată poate fi atât funcţionarul public, cât şi o persoană asociată funcţionarului public [12].

În baza normei de extindere a incriminării prevăzută la alin. (2) al Secţiunii 1, infracţiunea va fi incidentă şi atunci când este comisă faţă de o persoană care, la cererea sau cu consimţământul unui funcţionar public, asistă funcţionarul public într-o funcţie oficială care implică exercitarea autorităţii publice.

Noţiunea de funcţionar public în calitate de subiect pasiv al infracţiunii este prevăzută la Secţiunea 11 din Capitolul 40 C.pen. al Finlandei, intitulat Infracţiuni de serviciu. În accepţiunea legiuitorului finlandez o poziţie publică sau o poziţie comparabilă cu cea publică poate fi deţinută, inclusiv „…în cadrul unei biserici evanghelice luterane sau unei biserici ortodoxe...” .

La Secţiunea 3 din Capitolului 16 mai este statuată infracţiunea de obstrucţionare a activităţii unui funcţionar public. Potrivit textului de lege „o persoană care, fără a întrebuinţa sau a ameninţa cu violenţă, împiedică sau încearcă să împiedice executarea unui act oficial, aşa cum este reglementat în secţiunea 1 sau să facă mai dificilă executarea actului, este condamnată pentru obstrucţionarea activităţii unui funcţionar public la amendă” [12]. Această infracţiune, ca şi cea incriminată la Secţiune 1 protejează în egală măsură şi persoanele care asistă funcţionarul public la exercitarea atribuţiilor de serviciu. Se poate lesne observa că principalul criteriu de individualizare legală a regimului sancţionator în cazul infracţiunilor de ultragiere a funcţionarilor publici sau a persoanelor asociate descrise la Secţiunea 1 şi Secţiunea 2 din Capitolul 16 C.pen. al Finlandei o formează metoda violentă sau nonviolentă de comitere a infracţiunilor.

Pe lângă infracţiunile examinate supra legiuitorul finlandez în acelaşi cadru al legii penale destinat protejării autorităţilor publice mai prevede

următoarele fapte penale: refuzul de a se conforma în faţa Poliţiei; refuzul conformării în faţa unui gardian de frontieră; refuzul conformării în faţa unui funcţionar vamal.

În C.pen. al Greciei ca şi în majoritatea legislaţiilor penale europene ce au fost analizate anterior, răspunderea penală pentru infracţiunile de ultragiere este statuată în acel cadru al legii penale ce este destinat protejării autorităţii publice. În Capitolul V din Partea specială a C.pen. al Greciei, intitulat Infracţiuni contra autorităţii de stat, sunt descrise două fapte infracţionale care pot fi catalogate la ultragierea funcţionarilor: „rezistenţa” (art. 167) şi „nesupunerea” (art. 169). Potrivit alin. (1) al art. 167 C.pen. prin „rezistenţă” se are în vedere fapta persoanei care utilizează violenţa sau ameninţări cu violenţa pentru a forţa o autoritate sau un funcţionar să efectueze o faptă care se numără printre sarcinile sale sau să omită o faptă legală, precum şi care săvârşeşte acte de violenţă împotriva unui funcţionar sau a unei persoane care a fost recrutată sau a altui funcţionar căruia i s-a adresat pentru ajutor, în timpul acţiunii sale legale. Infracţiunea se pedepseşte cu închisoarea de cel puţin un an, fiind exclusă convertirea sau suspendarea pedepsei [13].

Se poate lesne observa că în calitate de subiect pasiv al infracţiunii poate figura: autoritatea, funcţionarul, persoana care a fost recrutată sau un alt funcţionar căruia i s-a adresat pentru ajutor. Textul de lege cere existenţa unei legături directe dintre actul de ameninţare sau violenţă şi sarcinile funcţionarului. Se mai cere ca activitatea funcţionarului să aibă un caracter legal.

Interesant de remarcat e faptul că infracţiunea de nesupunere, incriminată la art. 169 C.pen. al Greciei presupune: „Fapta persoanei care, după un apel legal, refuză să acorde unuia dintre funcţionarii prevăzuţi la art. 13, alin. a), fără rezistenţă, serviciul sau sprijinul la care este dator potrivit legii sau refuză să pătrundă în orice incintă pentru efectuarea oricărei acţiuni aferente serviciului. ”.

Menţionăm că legiuitorii eleni au stăruit scrupulos asupra definiţiei legale a noţiunii de funcţionar. Astfel, în legislaţia elenă sunt prevăzute două noţiuni generale de funcţionar. Potrivit art. 13 lit. a) C.pen. al Greciei prin „funcţionar” se are în vedere persoana care a fost însărcinată conform legii, chiar şi temporar, cu exercitarea atribuţiilor publice, municipale sau comunitare sau specifice altei persoane juridice de drept public. O semnificaţie mai largă, lato-sensu noţiunea de funcţionar o are în baza art. 263 C.pen. al Greciei. Această ultimă noţiune se referă la caracterizarea subiecţilor activi ai infracţiunilor de serviciu. În cazul infracţiunilor de „rezistenţă” şi „nesupunere”, care de fapt formează obiect de preocupare al prezentului studiu, noţiunea de funcţionar

are o semnificaţie stricto-sensu aşa cum este definită la art. 13 C.pen. al Greciei.

Un regim sancţionatoriu diferenţiat este statuat în legislaţia penală elenă pentru ultrajul săvârşit asupra Preşedintelui Republicii. Astfel, la art. 168 C.pen. al Greciei sunt descrise două infracţiuni de ultragiere a Preşedintelui Greciei. Prima faptă prin aplicarea violenţei, iar cea de-a doua prin insultare. În conformitate cu art. 168 alin. (1) fapta persoanei care săvârşeşte acte de violenţă împotriva persoanei preşedintelui Republicii sau împotriva persoanei care exercită prerogativele preşedintelui se pedepseşte cu detenţie, iar potrivit alin. (2) al aceluiaşi articol fapta persoanei care insultă onoarea preşedintelui Republicii sau onoarea persoanei care exercită prerogativele preşedintelui sau îl defăimează în public sau în prezenţa sa se pedepseşte cu închisoarea de cel puţin trei luni [13].

În cele ce urmează ne vom referi predilect la legislaţia penală a Republicii Franceze. Urmare a analizei comparative dintre legislaţia română şi cea franceză, constatăm că spre deosebire de legislaţia penală română, care grupează faptele de ultraj în cele patru alineate ale articolului 257 C.pen. al României, în legislaţia franceză sunt prevăzute mai multe fapte de ultraj cu denumiri marginale diferite, incriminate în câteva Secţiuni diferite ale Capitolului III C.pen. francez, intitulat Despre atingerile aduse administraţiei publice comise de particulari[3].

O particularitate a legislaţiei penale franceze în domeniul incriminării faptei de ultraj este specificarea în conţinutul legii, chiar exhaustivă, a categoriilor de funcţionari ce pot fi subiecţi pasivi ai infracţiunii de ultraj. Prin urmare, legiuitorul francez, în cazul infracţiunii de ultraj nu operează cu o noţiune generică de funcţionar prin care s-ar descrie calitatea de subiect pasiv al victimei.

În conformitate cu prevederile art. 433-3 alin. (2) C.pen. francez se pedepseşte în mod identic ameninţarea cu comiterea unei crime sau a unui

[3] Astfel, prin prevederile art. 433-3, plasat în Secțiunea 2 Despre ameninţări şi acte de intimidare comise împotriva persoanelor care exercită o funcţie publică din C.pen. francez, este incriminată fapta de ameninţarea cu comiterea unei crime sau a unui delict contra persoanelor sau bunurilor proferată împotriva unei persoane învestite cu un mandat electiv public, a unui magistrat, jurat, avocat, funcţionar public sau ministerial, militar din jandarmeria naţională, funcţionar din poliţia naţională, de la vamă, din inspecţia muncii, administraţia penitenciară sau a oricărui alt reprezentant al autorităţii publice, un pompier profesionist sau voluntar, un gardian al unor imobile sau grupuri de imobile sau un agent ce este angajatul unui locator în funcţiile de pază sau supraveghere a imobilelor cu destinaţie de locuinţe în aplicarea articolului L. 127-1 din Codul construcţiilor şi locuinţelor, în exercitarea sau din cauza funcţiilor sale, atunci când calitatea victimei este evidentă sau cunoscută de autor. Fapta se pedepseşte cu 2 ani închisoare şi cu amenda de 30.000 euro.

delict contra persoanelor sau bunurilor proferate împotriva unui agent al unui exploatator de reţea de transport public de călători sau a oricărei alte persoane însărcinate cu o misiune de serviciu public, precum şi a unui profesionist din domeniul sănătăţii, în exercitarea funcţiilor sale, atunci când calitatea victimei este evidentă sau cunoscută de autor [14].

O altă particularitate a legislaţiei penale franceze, care o deosebeşte vădit de legislaţiile penale caracterizate supra, este că în calitate de victime ale ultrajului pot figura rudele sau membrii de familie ai persoanei care reprezintă autoritatea. Prin acest ultim model legislativ identificăm un grad înalt de afinitate între legislaţia penală românească de referinţă şi cea franceză[4].

Modus operandi stă la baza agravării pedepsei penale pentru ultrajul sancţionat în legislaţia penală franceză, atunci când este vorba de o ameninţare cu moartea sau de o ameninţare cu utilizarea de bunuri periculoase pentru persoane, pedeapsa este de 5 ani închisoare şi amendă de 75.000 euro. Şi mai grav, cu zece ani închisoare şi cu amenda de 150.000 euro fapta este pedepsită atunci când este comisă prin utilizarea de ameninţări, violenţe sau comiterea oricărui alt act de intimidare pentru a obţine de la o persoană menţionată la primul sau al doilea alineat fie că îndeplineşte sau se abţine să îndeplinească un act ţinând de funcţia, misiunea sau mandatul său, sau facilitat de funcţia, misiunea sau mandatul său, fie că abuzează de autoritatea sa reală sau presupusă în vederea obţinerii de la o autoritate sau o administraţie publică de distincţii, locuri de muncă, pieţe sau orice altă decizie favorabilă. În acest ultim caz, în afară de modus operandi, agravarea pedepsei penale mai este determinată şi de scopul de comitere a infracţiunii [14].

Spre deosebire de legea penală română, legea penală franceză la art. 433-5 din C.pen. francez, din Secţiunea IV Despre insultă, sancţionează cu amendă ca insultă cuvintele, gesturile sau ameninţările, înscrisurile sau imaginile de orice natură nefăcute publice sau trimiterea de obiecte oarecare adresate unei persoane însărcinate cu o misiune de serviciu public, în exercitarea sau cu ocazia exercitării misiunii sale, şi în stare să aducă atingere demnităţii sale sau respectului datorat funcţiei cu care este învestită. Fapta este pedepsită cu amenda de 7.500 euro.

Fapta se agravează şi se pedepseşte cu închisoare şi cu amendă dacă este adresată unui reprezentant al autorităţii publice sau dacă insulta este adresată

[4] Astfel, în temeiul art. 433-3 alin. (2) C.pen. francez aceleaşi pedepse se aplică în cazul ameninţării proferate contra unui soţ/soţie, ascendenţilor sau descendenţilor în linie directă a persoanelor menţionate la primele două alineate sau contra oricărei persoane care locuieşte în mod obişnuit la domiciliul lor, din cauza funcţiilor exercitate de aceste persoane.

unei persoane însărcinate cu o misiune de serviciu public şi dacă faptele au fost comise în interiorul unei unităţi şcolare sau educative, sau cu ocazia intrărilor sau ieşirilor elevilor, în vecinătatea unei asemenea unităţi. Mai este de precizat că în legislaţia penală a Franţei sunt consacrate unele forme speciale ale ultrajului, cum ar fi cel referitor la respectul datorat justiţiei. Sediul incriminator este dislocat în Titlu III, intitulat Despre atingeri aduse autorităţii statului, la Capitol IV Despre atingerile aduse înfăptuirii justiţiei, în Secţiunea 3 Despre atingerile aduse autorităţii justiţiei, în alin. 1 al art. 434-24 este incriminată insulta adresată unui magistrat, jurat sau oricărei persoane care ocupă un loc într-o formaţiune jurisdicţională în exercitarea funcţiilor sale sau cu ocazia acestei exercitări şi care tinde să aducă atingere demnităţii sale sau respectului datorat funcţiei cu care este învestit. Fapta se pedepseşte cu 1 an închisoare şi cu amenda de 15.000 euro, iar dacă insulta are loc la audierea în faţa unei curţi, tribunal sau a unei formaţiuni jurisdicţionale, pedeapsa este de 2 ani închisoare şi amenda de 30.000 euro [14].

Pe această cale putem concluziona că la incriminarea ultrajului judiciar, legiuitorul român a fost puternic inspirat de modelul sancţionator francez, fapta fiind incriminată distinct de infracţiunea propriu-zisă de ultraj în Titlul IV Infracţiunile contra înfăptuirii justiţiei. Constatăm, însă, că nu au fost preluate toate categoriile de subiecţi pasivi ai infracţiunii de ultraj judiciar prevăzute de legiuitorul francez. Norma incriminatoare din legislaţia penală de referinţă se referă la judecător, procuror şi avocat, dar nu şi la arbitru (mediator), expert şi interpret. Pe de altă parte, legiuitorul român a lărgit spectrul acţiunilor de realizare a ultrajului judiciar, aşa încât, pe lângă ameninţările şi orice alte acte de intimidare, a prevăzut lovirile şi alte violenţe, vătămările corporale, loviturile cauzatoare de moarte şi omorul.

Concluzii. Aria incriminatoare a infracţiunii de ultraj prevăzut în unele legislaţii penale europene este mai vast, incluzând pe lângă ameninţare, violenţă, distrugeri de bunuri, etc. şi gesturile, insultele, injuriile şi calomniile. Dat fiind faptul că legiuitorul român nu incriminează faptele de calomniere şi insultă o asemenea extindere a incriminării în condiţiile art. 257 C.pen. al României, spre regret, este imposibilă. La capitolul propunere de *lege ferenda*, o soluţie ar fi adoptarea unei norme speciale prin care s-ar institui în exclusivitate răspunderea penală pentru ultrajul săvârşit prin calomniere sau insulta funcţionarului aflat în exerciţiul autorităţii de stat.

În ce priveşte regimul sancţionator, considerăm că modelul de sancţionare a ultrajului prevăzut la art. 257 C.pen. al României corespunde exigenţelor individualizării legale a sancţiunilor bazate pe pericolul social al

faptei, întrucât norma prevede posibilitatea unei sancţionări diferenţiate prin trimiterea la sancţiunea prevăzută pentru infracţiunea efectiv săvârşită asupra subiectului pasiv, prin adăugarea sporului de pedeapsă. Considerăm însă soluţia unei sancţionări diferenţiate a ultrajului, operate în funcţie de rangul subiectului pasiv, precum e în Belgia sau Spania, ca fiind una inechitabilă, iar pe alocuri chiar discriminatorie. În viziunea noastră este mai reuşit criteriul vulnerabilităţii şi cel al riscului profesional al subiectului pasiv care este expus în contextul exercitării autorităţii statale valorificat de către legiuitorul român la art. 257 alin. (4) C.pen.

Referinţe:

1. BASARAB, M. et. al. Codul penal, vol. II, Partea specială, Editura Hamangiu, 2008, p. 549.
2. DONGOROZ, V. et al. Explicaţii teoretice ale Codului penal, vol. IV, Partea specială, Editura Academiei Române, Bucureşti,1972, p. 32.
3. IORGOVAN, A. Tratat de drept administrativ, vol I, ed. a 4-a. Bucureşti: Editura All Beck, 2005, 680 p.
4. Codul penal al Belgiei. Codex penal – Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, coordonator Tudorel Toader – Ministerul Justiţiei, editura C. H. Beck, Bucureşti, 2018. [Accesat: 12.10.2023] Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html, A se vedea art. 275-282.
5. Codul penal al Regatului Danemarca. Codex penal – Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, coordonator Tudorel Toader – Ministerul Justiţiei, editura C. H. Beck, Bucureşti, 2018. [Accesat:12.10.2023] Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Danemarca-RO.html.
6. Codul penal al Republicii Cehe. Tudorel Toader, Codex penal – Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, coordonator Tudorel Toader – Ministerul Justiţiei, editura C. H. Beck, Bucureşti, 2018. [Accesat: 12.10.2023] Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html.
7. Codul penal al Regatului Spania. Tudorel Toader, Codex penal – Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, coordonator Tudorel Toader – Ministerul Justiţiei, editura C. H. Beck, Bucureşti, 2018. [Accesat: 12.10.2023] Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html

8. Cod penal al Austriei. Tudorel Toader, Codex penal – Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, coordonator Tudorel Toader – Ministerul Justiţiei, editura C. H. Beck, Bucureşti, 2018. [Accesat: 12.10.2023] Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html
9. Codul penal al Italiei. Tudorel Toader, Codex penal – Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, coordonator Tudorel Toader – Ministerul Justiţiei, editura C. H. Beck, Bucureşti, 2018.
10. Cod penal al Republicii Federale Germania. Tudorel Toader, Codex penal – Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, coordonator Tudorel Toader – Ministerul Justiţiei, editura C. H. Beck, Bucureşti, 2018. [Accesat: 12.10.2023] Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html.
11. Cod penal al Regatului Țărilor de Jos. Tudorel Toader, Codex penal – Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, coordonator Tudorel Toader – Ministerul Justiţiei, editura C. H. Beck, Bucureşti, 2018. [Accesat: 12.10.2023] Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Olanda-RO.html
12. Cod penal al Republicii Finlanda. Tudorel Toader, Codex penal – Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, coordonator Tudorel Toader – Ministerul Justiţiei, editura C. H. Beck, Bucureşti, 2018. [Accesat: 12.10.2023] Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html
13. Cod penal al Greciei. Tudorel Toader, Codex penal – Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, coordonator Tudorel Toader – Ministerul Justiţiei, editura C. H. Beck, Bucureşti, 2018. [Accesat: 12.10.2023] Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Grecia-RO.html.
14. Cod penal al Republicii Franceze. Tudorel Toader, Codex penal – Codurile penale ale statelor membre ale Uniunii Europene, coordonator Tudorel Toader – Ministerul Justiţiei, editura C. H. Beck, Bucureşti, 2018. [Accesat: 12.10.2023] Disponibil: https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html